

ЛОКУС КОНТРОЛЮ ЯК СКЛАДОВА ОСОБИСТІСНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Локус контролю – це якість, яка є характеристикою схильності людини приписувати відповідальність за результати своїх дій чи подій, що трапляються, зовнішнім силам або власним здібностям та зусиллям. Локус контролю є стійкою властивістю особистості, яка формується в процесі його соціалізації. Локус контролю є універсальним стосовно усіх подій у житті людини, будь-то успіхи, невдачі, різні соціальні ситуації [4].

Термін «локус контролю» введено соціальним психологом Джуліаном Роттером в 1954 році для розрізнення людей, в залежності від того, де вони вбачають локалізацію контролю, значущих для себе подій. «Локус контролю» називають також «локалізацією контролю вольового зусилля» [1]. Дж. Роттер та його учні почали планове вивчення того, як людина оцінює свій контроль. Поштовхом для досліджень став факт того, що багато людей не відчують впевненості у своїх діях, навіть після багаторазового позитивного підкріплення. Інші ж, навпаки, можуть бути навіть занадто самовпевненими, попри численні невдачі. Деякі люди звикли пояснювати хороші результати успіхом або випадковістю, збігом подій, тоді як інші вважають, що у негативних подіях їх внесок мінімальний і у них все йде за планом.

Існує два крайніх типи локус контролю:

1. - інтернальний (внутрішній локус контролю) – схильність приписувати результати діяльності внутрішнім характеристикам та факторам;
2. - екстернальний (зовнішній локус контролю) – схильність приписувати результати діяльності зовнішнім характеристикам та факторам.

Ці два типи є радикальними, але зазвичай локус контролю вимірюється за шкалою, певним континуумом, де на одному боці інтернальність, а на іншому екстернальність. «Чисті» ж інтернали або ж екстернали бувають дуже рідко [3].

Експериментально встановлений зв'язок різних форм поведінки і параметрів особистості з екстернальністю-інтернальністю. Екстерналам більше властива конформна, поступлива поведінка. Інтернали менше схильні підкорюватися тиску оточення, про-тидють, якщо ними маніпулюють, сильніше реагують, якщо оточення зазіхає на свободу. Люди з інтернальним локусом контролю, на відміну від екстернатів, краще працюють на самоті. Вони, як правило, відповідальніші, соціально активніші, послідовніші у вчинках. Їхня перспектива насичена великою кількістю подій. Вони когнітивно активні, «борються» за здоров'я, послідовні і продуктивні у прийнятті рішень та в ризикованих ситуаціях. Можуть відмовитися від легкого задоволення для досягнення іншого цінного блага. Упевнені, що наполегливість сприяє високій продуктивності й отриманню на-городи. Більше задоволені працею в цілому. Успішніші в навчанні. У стилі керівництва надають перевагу заохоченню [2].

Діагностика локусу контролю відбувається за допомогою опитувальника Дж. Роттера, методики «Рівень суб'єктивного контролю», а також тесту фрустраційних реакцій Розенцвейга. Підсумовуючи все вище зазначене, можна зробити висновок, що локус контролю є досить вагомою складовою особистісної відповідальності людини. Окрім того, він впливає на інші характеристики особистості, що проявляють себе в різних сферах життя, зокрема на впевненість у собі та своїх діях, а також на рівень задоволеності від життя та ін.

Список використаних джерел:

1. Майерс Д. Социальная психология. СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. - 512.
2. Кириченко Т. В. Саморегуляція як психологічна умова соціалізації особистості / Т. В. Кириченко // Розвиток особистості у різних умовах соціалізації: колективна монографія. – К.: Видавничий дім «Слово», 2016. – 472 с. – С. 120-145.
3. Ксенофонтова Е. Г. Исследование локализации контроля / Е. Г. Ксенофонтова // Психологический журнал. – 1999. – Т. 20. – № 2. – С. 103-113.
4. Локус контроля // Социология: Энциклопедия / Сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. — Минск: Книжный Дом, 2003. — 1312 с.

Науковий керівник: к.психол.н., доц. Аврамченко С. М.